VIÐMERKINGAR

SAMBAND
EIRIKUR LINDENSKOV
EIRIKUR@SOSIALURIN.FO
TLF 341800

Neyðugt við gransking og kanningum

Í gjár høvdu vit eina søgu um sjúkuna CTD, ið er vanligari í Føroyum enn í øðrum londum. Víst varð á, at vísindaligar kanningar av CTD í Føroyum vísa, at ein av hvørjum 18 føroyingum, ella 5,5 prosent, eru berarar av sjúkuni, meðan ein av hvørjum 1.300 longu hava sjúkuna. Um teir kendu tilburðirnir verða drignir frá, merkir tað, at einir 30-40 føroyingar hava sjúkuna. Danskur professari og ílegugranskari á Ríkissjúkrahúsinum sigur, at við einum títtleika í Føroyum uppá ein av hvørjum 1.300, so verður eitt barn við CTD føtt hvørt ár – ella í minsta lagi annaðhvørt ár. Sjúkueyðkennini vísa seg á tvinnanda hátt: Hjá pinkubørnum við at kroppurin orkar ikki at standa ímóti infektiónum.Hjá vaksnum vísir sjúkan seg eisini við manglandi orku, sum ger, at hjartað veksur og verður ovbyrjað, so tey í veruleikanum eru hjarta-sjúklingar. Í báðum førum kunnu sjúklingarnir doyggja, um teir skulu brúka eyka orku, til dømis í sambandi við smittu ella aðra strongd. Verða tey sjúku ikki funnin og viðgjørd, so doyggja tey helst av sjúkuni longu sum smábørn, ella knappliga av hjartaslagi, tá tey eru vaksin. Hinvegin er sjúkan einføld at viðgera, so her er talan um mál, ið má verða tikið upp í heilsupolitiskum høpi.

Hans Pauli Strøm, landsstýrismaður í heilsumálum, sigur við blaðið, at hann er illa við av, at so nógvir føroyingar eftir øllum at døma ganga runt við einari so vandamiklari sjúku, uttan at vita av tí, og hann tekur málið í størsta álvara. Landsstýrismaðurin ætlar sær alt fyri eitt at taka stig til at lýsa málið nærri, og hann fer tí at venda sær til Landslæknan og biðja hann gera eina heilsufakliga lýsing og tilráðing av málinum. Landsstýrismaðuirn fer so við støði í tilráðing landslæknans at taka eina politiska avgerð, um, hvat ið víðari skal henda.

Tað er sjálvsagt at fegnast um, at heilsumálaráðharrin tekur hetta mál upp alt fyri eitt, tí hetta er eitt mál, ið nemur við fólkaheilsuna. Málið er hartil sera áhugavert, tí tað er eitt dømi um, hvussu stóran týdning ein ábyrgdarfull og miðvís ílegugransking kann vera til alment gagn. Sum kunnugt hava vit fingið lóggávu um ílegugransking, ið heimiðlar stovnseting av føroyskum ílegubanka, hvørs upplýsingar kunnu gagna í slíkum málum sum hesum um sjúkuna CTD. Hinvegin veit almenningurin lítið og einki um støðuna sum heild innan gransking í føroyskum ílegum. Hvør granskar hvat? Hvør fíggjar granskingina? Hvørji eru úrslitini higartil og hvørji úrslit kunnu vit vænta okkum í framtíðini. Landsstýrsifólkini við gransking og heilsu áttu at kunnað almenningin um støðuna og um tær ætlanir, ið eru fyri framman.

Sosialurin

Seturssemja – ynski um eina tvørpolitiska semju um ein føroyskan universitetspolitikk

JÓAN PAULI JOENSEN
Professari, dr.phil. & fil. dr. Rektari á Fróðskaparsetri Føroya

Í londunum rundan um okkum er tað sera vanligt at gera tvørpolitiskar semjur um ávís viðurskifti í samfelagnum. Hetta átti eisini at borið til í Føroyum. Tað er einki yvir at dylja, at føroyskir politikarar, uttan mun til flokk, í 2008 hava sýnt sera stóran áhuga fyri at seta út í kortið av nýggjum, tá tað um hægri undirvísing og gransking ræður. Vit, sum arbeiða á Fróðskaparsetrinum nýggja, hava fingið eina kenslu av, at politikararnir viðganga, at teir eiga hetta barn, tí 30. mai 2008 samtyktu allir 33 løgtingslimirnir eina nýggja lóg um Fróðskaparsetur Føroya. Eitt setur sum fevnir um Læraraskúlan, Sjúkrarøktarfrøðiskúlan og tað, sum higartil hevur verið nevnt Fróðskaparsetrið.

Í politisku umrøðuni var eitt fløvandi orðaskifti, har eisini orð sum altjóða universitet gjørdist partur av retorikkinum. Tosað varð um menning av hægru útbúgvingini, um at skapa møguleikar fyri teimum, sum høvdu fingið sær hægri útbúgving, at venda heim aftur. Eisini hevur verið talað um, at ein so stórur partur av ungdóminum skal byrja sína útbúgving í Føroyum, fara út í onnur lond, koma aftur og skapa eitt livandi umhvørvi her. Eisini hevur verið tosað um at fáa fremmandar studentar til Føroya. Hatta er einki nýtt. Tað eru júst somu tankar um globalisering, sum politikararnir í øðrum londum eisini røða um.

Tað positiva í nýggju lógini er, at nú renna læraraútbúgvingin, ein tann elsta útbúgvingin, og skjótt eisini skiparaútbúgvingin, sum eisini er gomul, saman í eina heild við klassiskum universitetsútbúgvingum og útbúgvingum í sjúkrarøktarfrøði og námsfrøði, í samsvari við ta evropeisku Bolognasamtyktina.

Læraraútbúgvingin, pedagogútbúgvingin og sjúkrarøktarfrøðiútbúgvingin eru vorðnar akademiseraðar. Skjótt koma skipsførara- og maskinmeistaraútbúgvingarnar teimum á baki. Tá tað snýr seg um hægri undirvísing og gransking eru viðurskiftini vorðin alt meira kompliserað og krevjandi. Eisini eru tað eygu, sum duga at síggja, at gransking ikki longur bert hoyrir til tær klassisku universitetslærugreinirnar, men at markini eiga at verða flutt munandi.

Alt verður hinvegin ikki gjørt eftir einari nátt, men kósin, hon má setast út í kortið. Hon kann ikki vera "í vildensky", sum ein sluppskipari einaferð ironiskt segði. Tað er neyðugt, at vit seta okkum eitt mál, og at vit leggja eina ætlan fyri, hvussu vit skulu koma á mál. Fyrsta stigið móti hesum máli hava vit longu tikið. Lærararnir á sjúkrarøktarfrøðiútbúgvingini hava tikið eitt stórt tak við at uppstiga sín lærdóm til masterstøði. Hetta var minsta kravið fyri at kunna fara undir eina bachelorútbúgving í sjúkrarøktarfrøði. Somu krøv eru eisini galdandi á Læraraskúlanum, og Vinnuháskúlin berjist í løtuni fyri tí sama. Men hetta er bert byrjanin, tað næsta er at uppstiga lærarar á øllum setrinum til eisini at kunna verða granskarar, og her er ein Ph.D.-útbúgving kravið í øllum londunum rundan um okkum. Hetta letur seg alt gera innan fyri eitt áramál, lat okkum siga 10 ár, men á fleiri økjum kann tað gerast fyrr.

Tað, sum fyrst ræður um hjá okkum her á landi, er at fáa undirvísingina upp á eitt altjóða universitetsstig, men undirvísingin er bert ein táttur av hesum – at leggja vitan niður í studentarnar. Hin parturin er, at við á universiteti okkara eisini sjálv skulu framleiða vitan við at granska, og vísindastarvsfólkini mugu fáa stundir til tess.

Tað skerst ikki burtur, at tá tað kemur til hægri undirvísing og gransking, so eru Føroyamálsdeildin, Náttúruvísindadeildin og Søgu- og samfelagsdeildin á Fróðskaparsetrinum komin longst, men sjálvt her skal nógv til, áðrenn vit eru komin upp á eitt nivo, sum er nóg gott. Tí umframt at granska, skal eisini bera til at geva studentum møguleika at byrja á hvørjum ári.

Í 2008 varð játtanin til setrið gamla hækkað so mikið, at tað hevur borið til at seta fleiri nýggj størv, men tað tekur tíð at seta akademisk størv. Summi fólk koma so seint í starv í 2008, at tey merkjast ikki rættiliga fyrr enn í 2009. Tí er neyðugt at taka uppskot setursins í álvara og at hækka játtanina munandi í 2009. Ein tummilfingraregla sigur, at tað krevjast góð 20% av lønarútreiðslunum til rakstur bert fyri at halda virkseminum gangandi. Hetta vita øll í umsitingini, og verður roknað við veruligari nýskapan, eigur hesin parturin at verða størri.

Fróðskaparsetrið hevur sent Mentamálaráðnum eina nágreiniliga framtíðarætlan við tølum á. Skal nakað skil vera í, og skal tað bera til at leggja ætlanir um undirvísing, at gera samstarvsavtalur við onnur universitet og fyri bert at fáa ein pinkulítlan leiklut á altjóða undirvísingar- og granskingarpallinum, er tað avgerandi neyðugt, at føroyskir politikarar semjast um játtanina til Fróðskaparsetrið ikki bert í 2008, men eini 5 ár fram. Tástani kunnu studentarnir fáa álit á setrinum, tástani fara lærarar í lívfrøði, evnafrøði og øðrum starvsstovukrevjandi fakum at kenna, at teir kunna skapa samfelagsvirði. Tað er fyrst og fremst ein politiskur spurningur, um vit vilja hava eitt universitet í Føroyum ella ikki. Í 2008 er byrjaður ein góður gerningur, og eg fari tí at heita á politikarar okkara um at fullføra hann.

Herfyri spurdi ein av mínum kenningum meg, hví vit á Fróðskaparsetrinum ikki spurdu okkum fyri hjá onkrum stórum donskum universiteti, um tað ikki bar til at leggja saman við teimum, men við einum altjóða kampusi í Føroyum. Svar mítt var, at eg helt ikki, at tað riggaði til føroyskan politikk, men eitt veit eg – tá høvdu vit fingið eina ætlan fyri framtíðina.

Gjald fyri valgreinar

Fram til kommunuvalið 11. november fer Sosialurin at taka gjald fyri valgreinar. Gjaldið er hálvur lýsingarprísur fyri t. e. 95 oyru + MVG fyri millimeturin. At rokna sum valgreinar eru allar greinar, sum valevni skriva - og geinar frá øðrum, sum blaðstjórnin metir sum valtilfar. Skipanin verður í gildi fram til kommunuvalið. Valgreinar skulu sendast við telduposti til post@sosialurin.fo - og tær skulu vera rættlisnar og harvið púra klárar at prenta.

Blaðstjórin

Sosialurin

Sosialurin
Stovnaður: 1927
Ábyrgdarblaðstjóri: Jan Müller jan@sosialurin.fo
Blaðstjóri: Eirikur Lindenskov eirikur@sosialurin.fo
Redaktiónsleiðari: Kári Mikkelsen karim@sosialurin.fo

Marknaðardeild: lysing@sosialurin.fo
Marknaðarleiðari: Gudny Langgaard gudny@sosialurin.fo
Tróndur Skaalum trondur@sosialurin.fo
Høgni Thomsen hogni@sosialurin.fo
Henrietta Hammer henrietta@sosialurin.fo

Blaðfólk:
Áki Bertholdsen aki@sosialurin.fo
Vilmund Jacobsen vilmund@sosialurin.fo
Snorri Brend snorri@sosialurin.fo
Magnus Gunnarsson maggi@sosialurin.fo
Rigmor Dam rigmor@sosialurin.fo
Leo Poulsen leo@sosialurin.fo
Dorit Hansen dorit@sosialurin.fo
Eyðun Klakstein eydun@sosialurin.fo
Árni Joensen arni@sosialurin.fo
Anna V. Ellingsgaard anna@sosialurin.fo

Ítróttur:
Jákup Mørk jakup@sosialurin.fo

Myndamenn:
Álvur Haraldsen alvur@sosialurin.fo
Jens Kristian Vang jensk@sosialurin.fo

Kykmyndir:
Alvin Ellebye Andersen alvin@sosialurin.fo

Sosialurin í Norðoyggjum:
Nólsoyar Pálsgøta 1, 700 Klaksvík
tel. 458686 fax 458687
e-post: klaksvik@sosialurin.fo

Sosialurin í Suðuroy:
tel. 375364 fax 375464
tel. 228814
e-post: aki@sosialurin.fo
e-post: dagfinn@sosialurin.fo

!!! Haldarar
sum ikki hava fingið blaðið, kunnu ringja til 341818 frá kl. 8.00-20.00 og boða frá

Uppseting/prent:
Uppseting: Sosialurin
Prent: Prentmiðstøðin
Útgevari:
Sp/f Sosialurin
Avgreiðsla:
Mán.-frí. 8-16
Tórsgøta 1, 100 Tórshavn
Tel. 341800, Fax 341801
Postadressa:
Postboks 76, 110 Tórshavn
E-mail:
post@sosialurin.fo
lysing@sosialurin.fo
lysingartorg@sosialurin.fo
varp@sosialurin.fo

Blaðið verður prentað mánadag-fríggjadag klokkan 13[30]

Lýsingar

Freistir:	Tekstlýsingar	Størri lýsingar	Lýsingartorgið	Heilsanir
Mánadagsblaðið	Mán.kl. 10	Frí. kl. 15	Frí. kl. 12	Frí. kl. 12
Týsdagsblaðið	Týs. kl. 10	Mán. kl. 15	Mán. kl. 12	Mán. kl. 12
Mikudagsblaðið	Mik. kl. 10	Týs. kl. 15	Týs. kl. 12	Týs. kl. 12
Hósdagsblaðið	Hós. kl. 10	Mik. kl. 15	Mik. kl. 12	Mik. kl. 12
Fríggjadagsblaðið	Frí. kl. 09	Hós. kl. 15	Hós. kl. 12	Hós. kl. 12

Størri lýsingar, sum nógv arbeiði stendst av, mugu vera inni í góðari tíð og áðrenn ásettu freistir.
Framíhjápláss má umbiðjast í góðari tíð.

Stødd:
Ein heil síða í Sosialinum er 254 mm breið og 346 mm í hædd. Breiddin á einum teigi er 39 mm og rúmið millum teigarnar er 4 mm.

Innsent tilfar
Fult navn skal vera undir innsendum tilfari. Innsendar greinar, har blaðleiðslan ikki er kunnað um bústað og telefonnummar, verða ikki settar í blaðið.